

Seksuelle overgrep mot barn – hva vet vi om omfanget av problemet?

Gertrud Sofie Hafstad, Psykolog, PhD, Forsker I
Else-Marie Augusti, PhD i psykologi, Forsker II
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Trygg i Ullensaker, 19.04.2023

Seksuelle overgrep – en definisjon

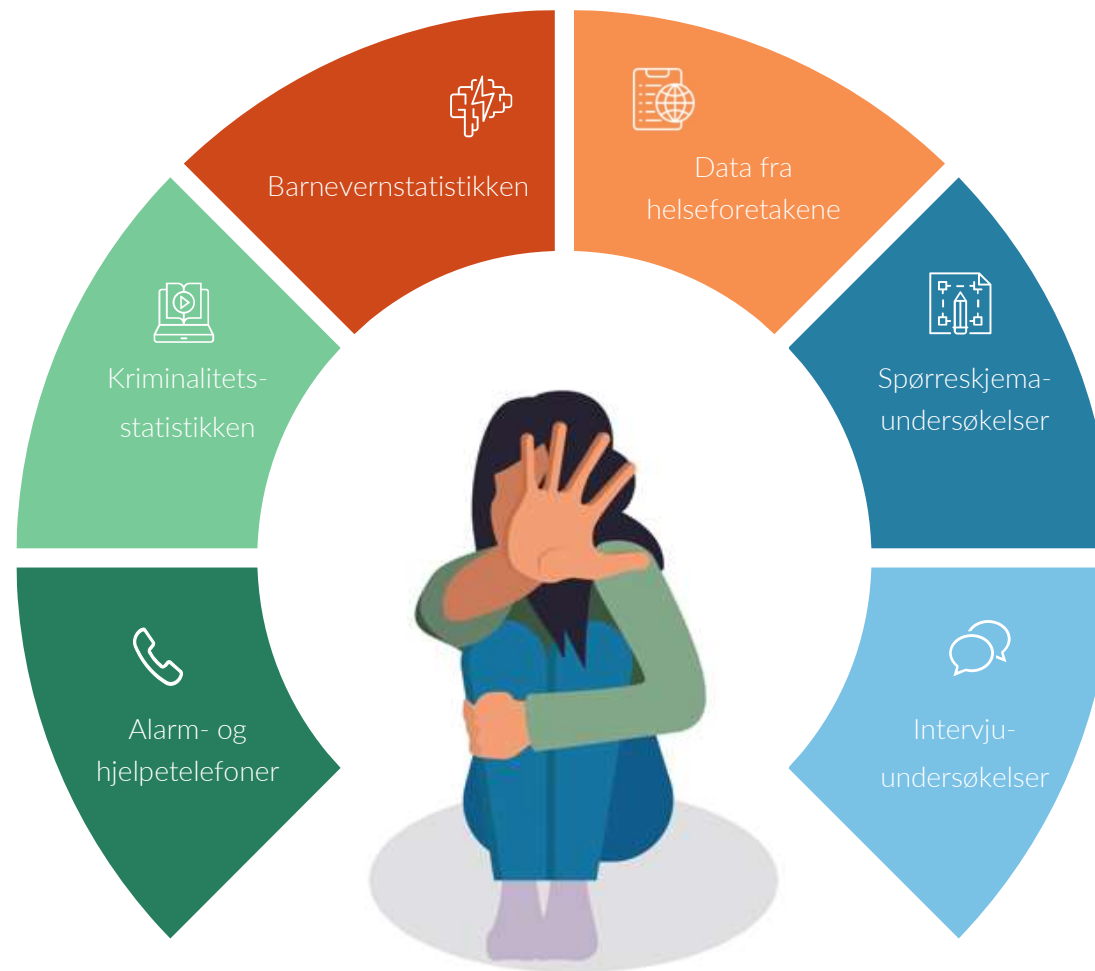

Enhver seksuell handling, forsøk på å oppnå seksuell handling, uønskede seksuelle kommentarer eller fremstøt, eller handlinger som trafficking, rettet mot en persons seksualitet ved bruk av tvang fra en annen person, uavhengig av den personens relasjon til offeret, i en hvilken som helst setting, inkludert, men ikke begrenset til, hjem og arbeid.

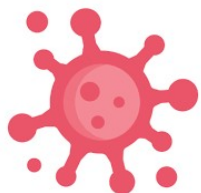
Seksuelle overgrep mot barn – noen presiseringer

- I den generelle definisjonen er tvang en forutsetning, dette gjelder *ikke* for barn under 16 år.
- Seksuelle handlinger mot mindreårige (under 16 år) er i følge norsk straffelovgivning ulovlig selv om barnet frivillig gikk med på handlingene.
- Aldersforskjell anses blant annet som et uttrykk for maktskjevhet.
- Overgrep kan skje mellom jevnaldrende barn under 16 år.
- Å være utsatt for seksuelle overgrep er forbundet med både helsemessige og psykososiale negative konsekvenser for den utsatte.
- Forskning har avdekket mange barrierer for å fortelle om seksuelle overgrep, som også har vist at mange barn og ungdom velger å utsette å fortelle om overgrep eller aldri fortelle om dette til noen.

Ulike kilder til kunnskap om vold og seksuelle overgrep mot barn

UEVO-studien

T1: 2019

90 skoler invitert, 70 deltok (8., 9. og 10. klasse)
N = 9240 (12-16 år)

T2: 2020

65 skoler invitert (5 Osloskoler ekskludert), 30 deltok (8., 9. og 10. klasse)
N = 3564 (12-16 år)

T3: 2021

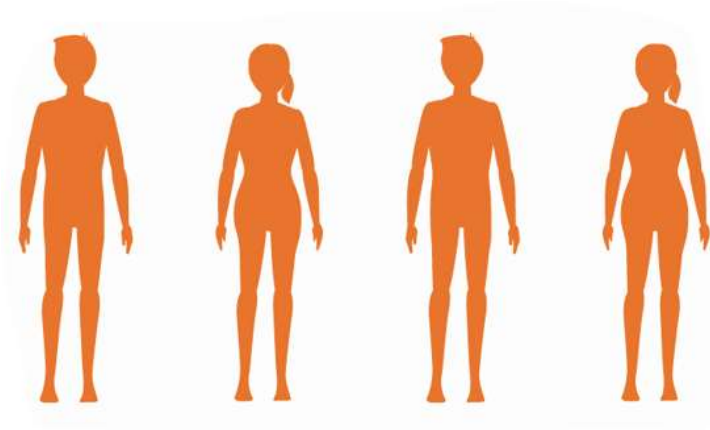
70 skoler invitert, 35 deltok (8., 9. og 10. klasse)
N = 3540 (12-16 år)

Hafstad, G. S., Sætren, S. S., Myhre, M. C., Bergerud-Wichstrøm, M., & Augusti, E. M. (2020). Cohort profile: Norwegian youth study on child maltreatment (the UEVO study). *BMJ open*, 10(8), e038655.

Beskrivelse av UEVO-utvalget: 9240 ungdommer

- **Alder:** 12-16, gj.sn. 14 år
- **Kjønn:** 49.7% jenter
- **Landbakgrunn:** 81% født i Norge og minst én forelder født i Norge

6 % har opplevd
seksuelle overgrep

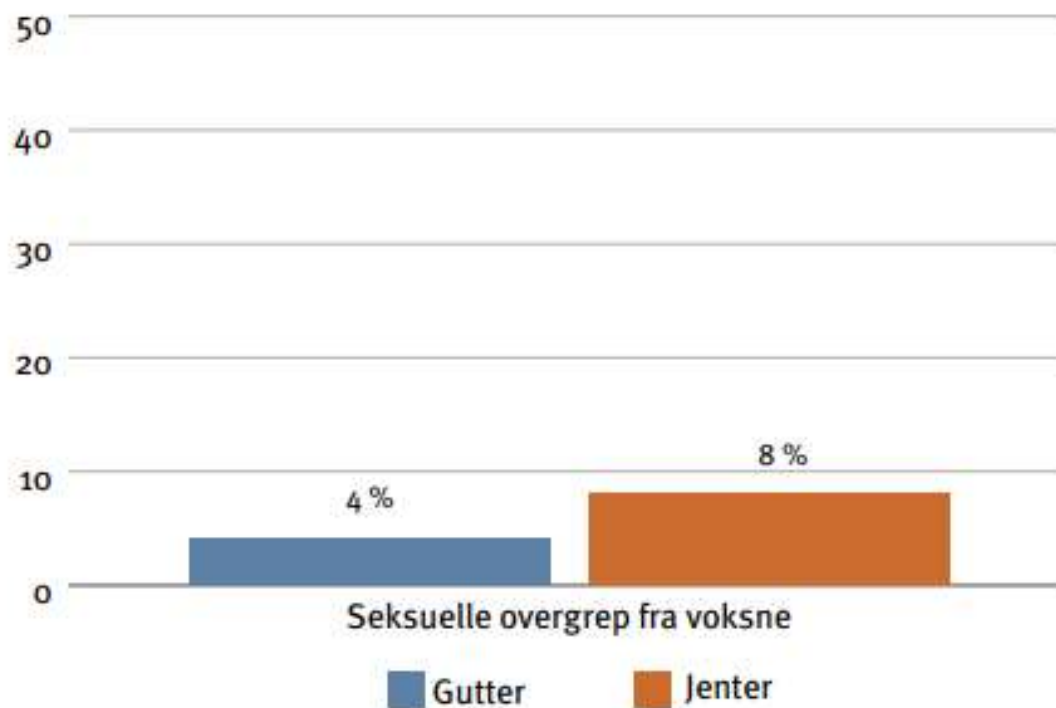

4 % har opplevd
**gjentatte seksuelle
overgrep**

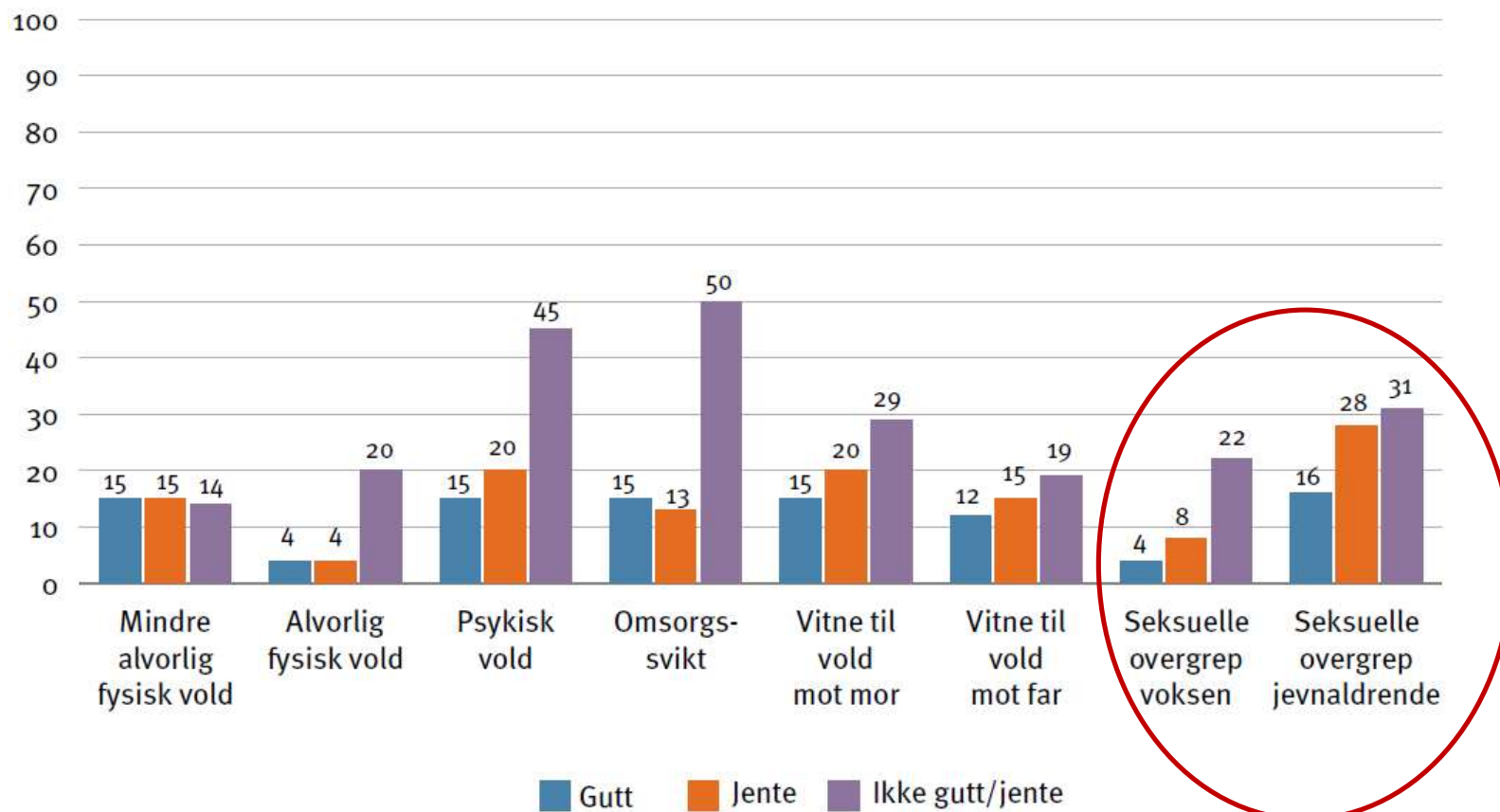
Tabell 6.1. Forekomst av seksuelle overgrep fra voksne, totalt, en og flere ganger

	En gang		Flere ganger		Totalt	
	n	%	n	%	n	%
Vist deg private deler av kroppen sin?	177	2	178	2	355	4
Fått deg til å vise private deler av kroppen din?	87	1	62	1	149	2
Fått deg til å ta på hans eller hennes private kroppsdel?	62	<1	47	<1	109	1
Tatt på dine private kroppsdel?	158	2	96	1	254	3
Hatt sex med deg (fingret, sugd, slikket, samleie)?	47	<1	49	<1	96	1
Noen form for seksuelle overgrep fra voksne	222	3	321	4	543	6

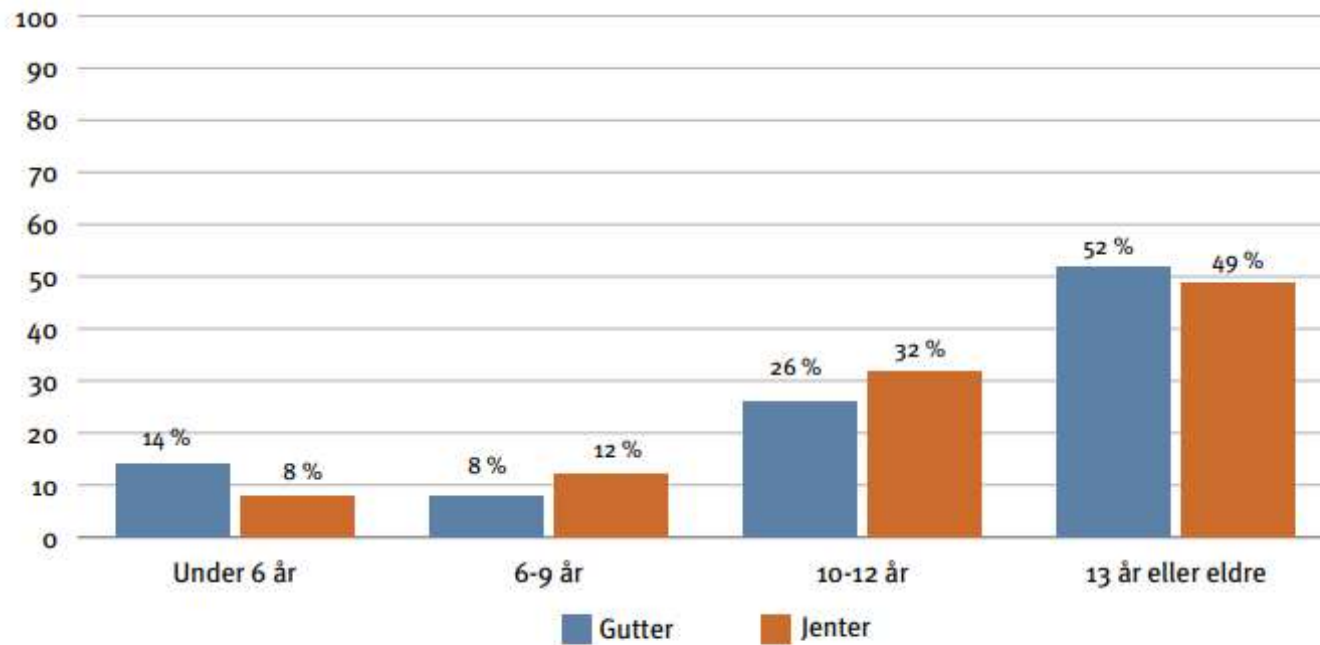
Figur 6.1 Seksuelle overgrep fra en voksen, fordelt på gutter og jenter.

Ungdom som ikke kategoriserer seg som gutt eller jente (%)

Figur 6.2 Alder ved første erfaring med seksuelle overgrep fra en voksen, fordelt på gutter og jenter *

Merk. Basert på antall som svarte «ja» på minst en form for seksuelle overgrep fra en voksen (n=543).

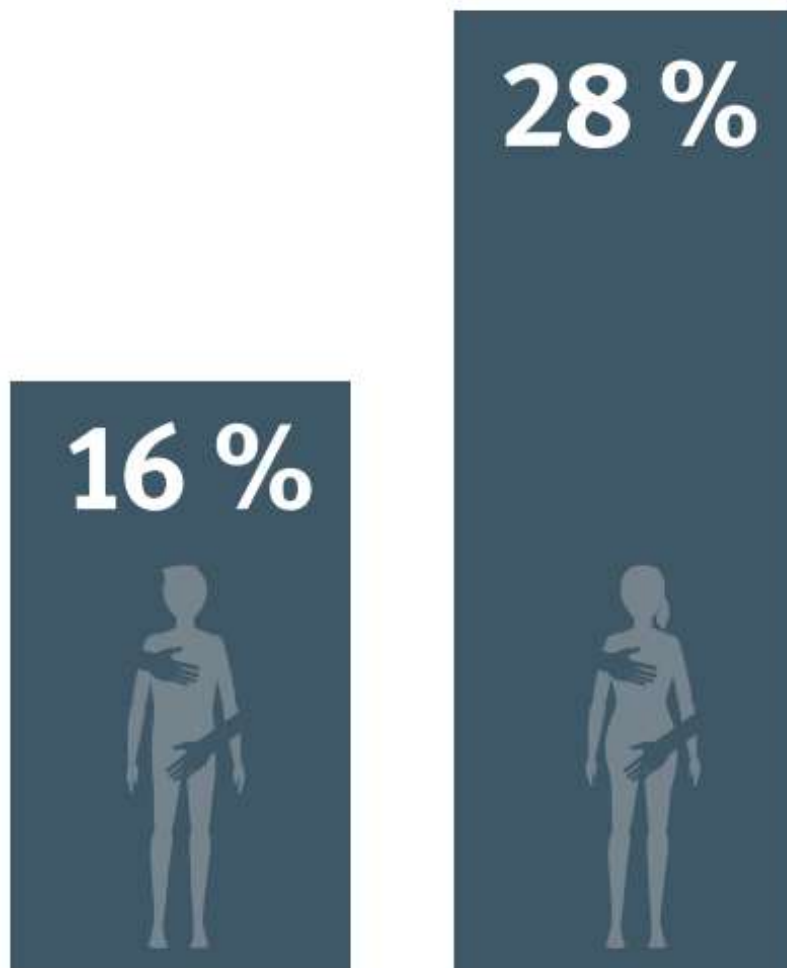
Relasjon til den som begikk overgrepet

- Det er i all hovedsak en **voksen utenfor familien som barnet kjente** (n=173, 32 %) eller en **voksen barnet ikke kjente** (n=173, 32 %) som har forgrepet seg på ungdommen eller barnet.
- **Færre oppgir foreldre som utøvere:** til sammen 130 (24 %) av de utsatte ungdommene oppgir far (n=77, 14 %) eller mor (n=53, 10 %).
- **17 prosent** av de som forteller om minst et seksuelt overgrep, oppgir slektninger, inkludert voksne søsken, som utøver.
- I 8 % av tilfellene var det en **voksen tillitsperson** som lærer (5 %) eller trener (3 %).
- De aller fleste som har vært utsatt for et seksuelt overgrep av en voksen, oppgir at det var **én person som utførte overgrepet** (77 % av dem som var utsatt). 13 % av dem som er utsatt oppgir at de har blitt utsatt av **to ulike personer**. En liten, men sårbar gruppe som utgjør omtrent 3 % av de utsatte, oppgir at **mer enn to voksne** personer har forgrepet seg på dem seksuelt

22 % har opplevd en eller flere **seksuelle krenkelser** fra jevnaldrende, for eksempel blotting, beføling mot sin vilje, eller samleie-lignende handlinger mot sin vilje.

15 % har opplevd dette i løpet av det siste året.

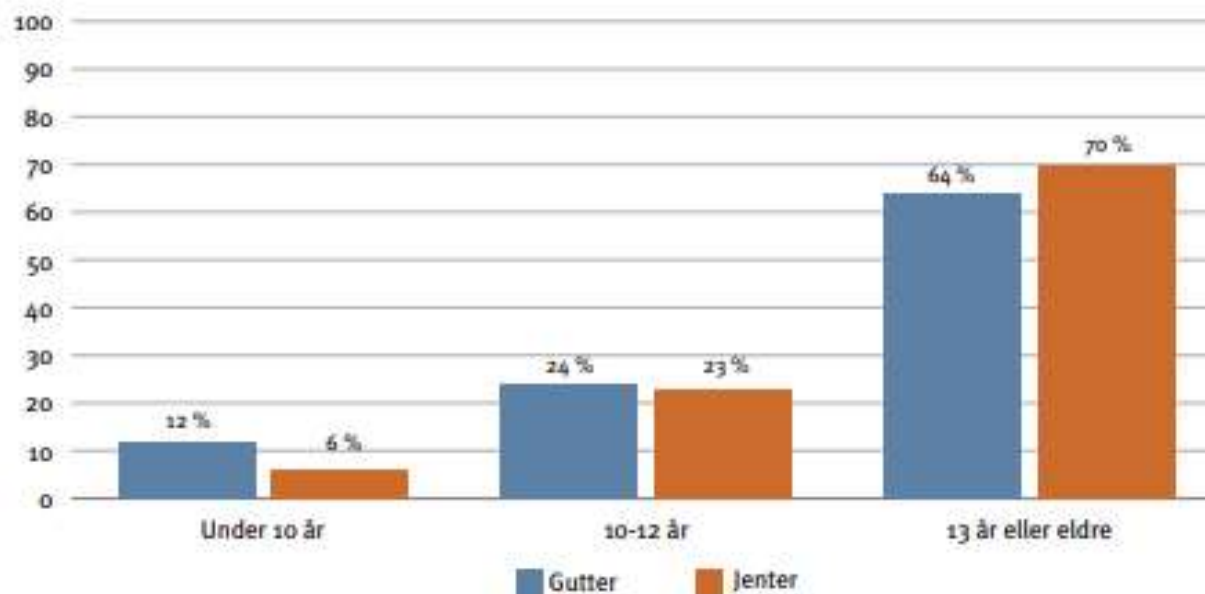

Langt **flere jenter enn gutter** har vært utsatt (28 % vs 16 %)

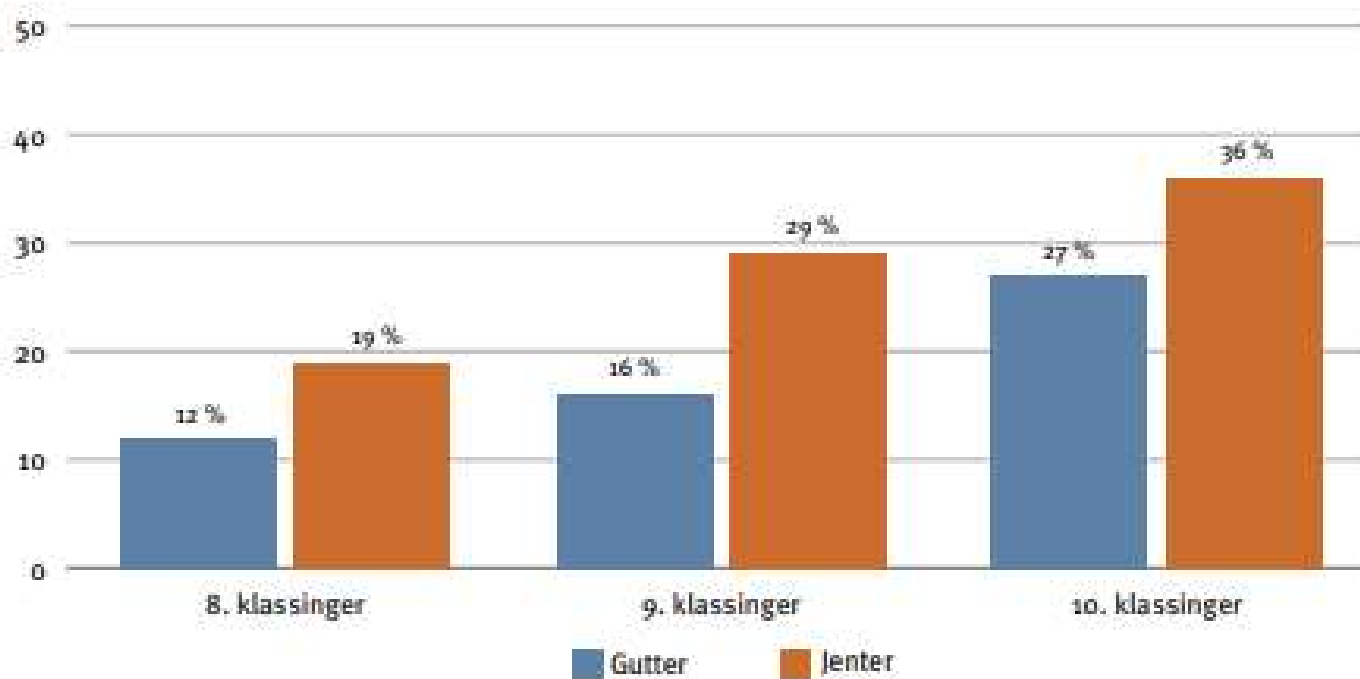
Tabell 6.2. Forekomst av seksuelle krenkelser og overgrep fra jevnaldrende, totalt, en og flere ganger

	En gang		Flere ganger		Totalt	
	n	%	n	%	n	%
Kysset deg uten at du ville det?	738	8	394	4	1132	12
Vist deg private deler av kroppen sin	529	6	661	7	1190	13
Fått deg til å vise dine private deler av kroppen din?	267	3	181	2	448	5
Fått deg til å ta på hans eller hennes private kroppsdel?	250	3	164	2	414	5
Tatt på dine private kroppsdel?	404	5	354	4	758	9
Hatt sex med deg (fingret, sugd, slikket, samleie)?	169	2	105	1	274	3
Noen form for seksuell krenkelse fra jevnaldrende	686	7	1317	15	2003	22

Figur 6.5 Alder ved første erfaring med seksuelle krenkelser og overgrep fra en jevngammel, fordelt på gutter og jenter.

Figur 6.6 Forskjeller i seksuelle krenkelser og overgrep fra en jevn gammel i løpet av ungdomsskoleårene.

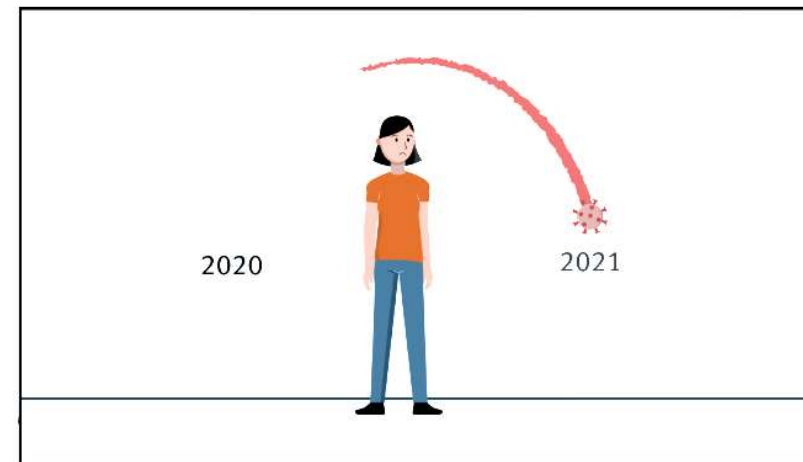

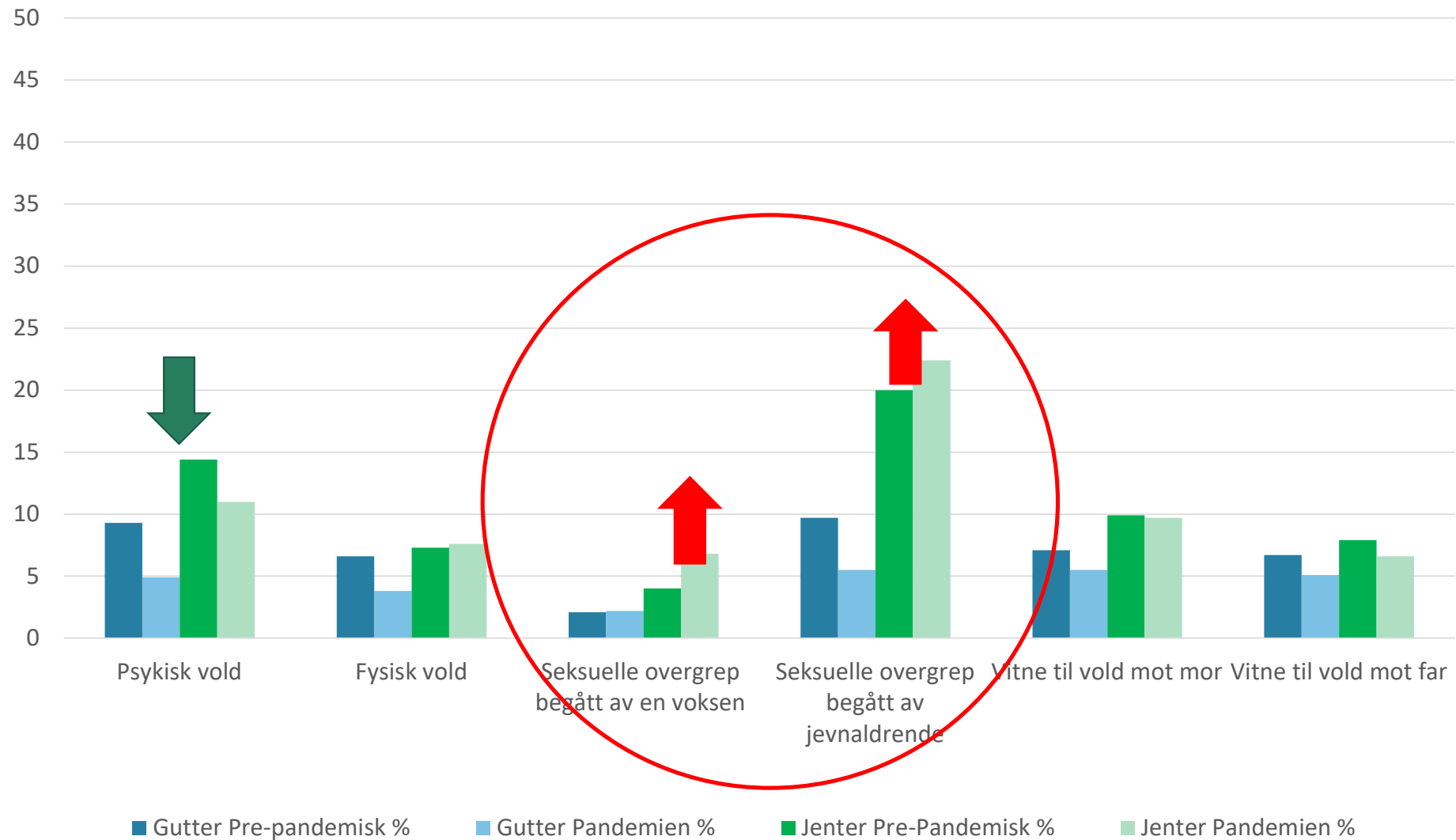
Ungdommens relasjon til den som begikk krenkelsen

- I de fleste tilfellene av seksuelle overgrep fra jevnaldrende, er **utøver en gutt** (63 %). Omtrent **halvparten så ofte er det en jente** som er utøver (33 %). Blant 5 % av ungdommene som har vært utsatt for seksuelle krenkelser fra jevnaldrende, har utøver vært både gutt(er) og jente(r).
- **En jevnaldrende bekjent** rapporteres oftest som utøver (av 11 % av utsatte gutter og 18 % av utsatte jenter), men også en **jevnaldrende ukjent** oppgis som utøver (av 2 % av utsatte gutter og 6 % av utsatte jenter).
- **Ungdommens kjæreste** oppgis også i en del av tilfellene som utøver av de seksuelle krenkelsene (av 4 % av utsatte gutter og 5 % av utsatte jenter).
- **Jevnaldrende slektninger, søsken og fritidsledere** er **svært sjelden** oppgitt som utøvere av seksuelle overgrep i dette utvalget

Hva skjedde under pandemien?

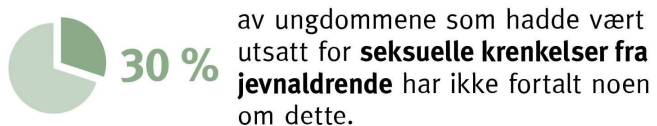
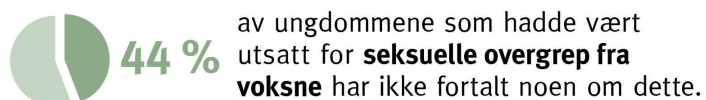
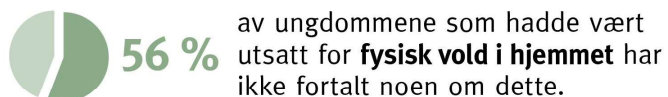
- Forekomst siste år (målt våren 2021):
 - 7 % psykisk vold, 6 % fysisk vold, 13 % vitne til vold i hjemmet
 - 4 % seksuelle overgrep fra voksne, 13 % seksuelle overgrep fra jevnaldrende.
- Risikogrupper som utpekte seg er kjente fra tidligere:
 - Lav sosioøkonomisk status
 - Familier der foreldrene har vansker med psykisk helse og rus

Hvor mange har fortalt om volden til noen?

Følelse av skam, skyld, og redsel for at andre skulle få vite om det, var viktige årsaker til at ungdom ikke fortalte noen om seksuelle overgrep.

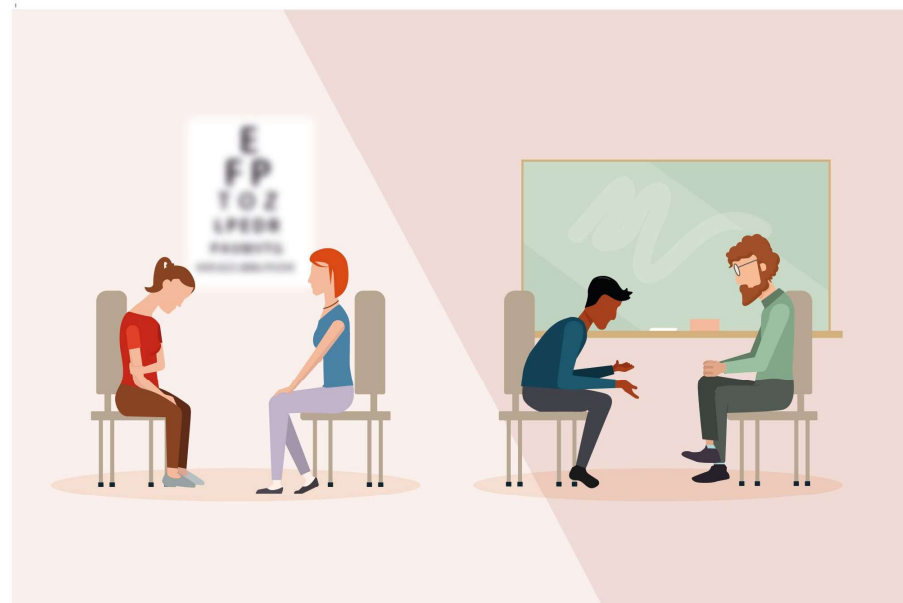

1 av 5

Kun 1 av 5 av ungdom utsatt for vold og overgrep fortalte at de **har snakket med en profesjonell hjelper** i forbindelse med vold eller overgrep som de har opplevd.

1 av 6

Nesten 1 av 6 ungdommer fortalte at de **ikke har noen de kan snakke med** dersom de har et vanskelig problem som gjør dem trist.

Anmeldelse og kontakt med lege

Anmeldelse:

- **10 %** av de som hadde opplevd overgrep begått av en **voksen** sa at overgrepet ble **politianmeldt**.
- **2 %** av tilfellene av seksuelle overgrep fra **jevngamle** ble **politianmeldt**.

Tilsyn av lege:

- **Overgrep begått av voksen:** Av de 270 som fikk oppfølgingsspørsmål om **lege**, var det **10 %** som svarte bekreftende. Av disse var det **en av fem** (21 %) som ikke trodde legen forstod hva de hadde opplevd.
- **Overgrep begått av jevnaldrende:** Av de 803 som fikk oppfølgingsspørsmål om **lege**, var det kun **2 %** som hadde blitt **undersøkt av lege som følge av overgrep** og så å si alle trodde legen visste hva de hadde vært utsatt for.

Oppsummering og implikasjoner

- De fleste som sier de har vært utsatt for et seksuelt overgrep forteller at de skjedde første gang fra 10 års alder eller senere
- En langt større andel av 9. og 10. klassingene i undersøkelsen forteller om seksuelle overgrep fra en jevnaldrende enn det 8. klassingene gjør
 - Stort potensiale for forebygging
- Ofte en kjent/venn utenfor familien som blir oppgitt som overgriper
 - Myten om den fremmede mannen i hvit varebil kan hindre at vi gjør barn rustet til sette grenser i situasjoner hvor krenkelser kan skje

Oppsummering og implikasjoner forts.

- Mange har opplevd seksuelle krenkelser fra en jevnaldrende, men svært få ungdommer sier de har krenket andre seksuelt
 - Tabubelagt å innrømme krenkelser og også en del uklare situasjoner
- Færre politianmelder og oppsøker lege etter seksuelle krenkelser og overgrep fra jevnaldrende, sammenlignet med overgrep begått av en voksen.
 - Vanskelig å kjenne igjen hva som er en overskridelse?
- Flere hadde fortalt om seksuelle overgrep fra jevnaldrende til noen, sammenliknet med de som hadde fortalt om seksuelle overgrep fra en voksen.
 - Lettere å fortelle til uformelle nettverk. Kanskje det ikke alltid oppleves alvorlig nok

THE 12TH NORDIC CONFERENCE ON CHILD ABUSE AND NEGLECT

21ST-24TH OF MAY 2023
HILTON NORDICA, REYKJAVÍK, ICELAND